

Jantar v Sloveniji

Vili Podgoršek, Uroš Herlec

V Sloveniji so jantar ali nakit, izdelan iz njega, razmeroma pogosto našli v arheoloških nahajališčih iz rimske dobe. Arheologi so ugotovili, da so ga v Rimski imperij, katerega del je bila tudi današnja Slovenija, prinašali po *jantarni poti* z obal Baltiškega morja. Tam ga je vrglo na obalo viharno morje prav tako, kakor se to dogaja še danes. Sila morskih valov ga je odtrgala iz premogonosnih plasti v priobrežnih morskih plitvinah. Ker ima jantar manjšo specifično gostoto kot ostale kamnine in ker se manj drobi kot premog, odložijo valovi kose jantarja na obalo, kjer jih pričakujejo zbiralci že več kot dva tisoč let. Najdbe jantarja v premogovih plasteh in v plasteh sedimentov, kamor so bili naplavljeni poogleneli rastlinski ostanki, so drugod večinoma naključne, v Sloveniji pa ni znana še nobena takšna najdba.

Jantar je delno pooglenela fosilna smola iglavcev. Ta pa je sestavina ali maceral vseh premogov, ki so nastali iz iglavcev. Največkrat je le v majhnih količinah in je viden le pod mikroskopom. Fosilno smolo lahko imenujemo jantar šele takrat, kadar je kos dovolj velik in zanimivo obarvan ter zato primeren za izdelavo nakita. Jantar je trd, vendar precej krhek, običajno rumenkaste do rjavkaste barve, prosojen do prozoren in se lahko polira. Posebej zanimiv in cenjen je, kadar so v njem insekti in

Jantar v laporovcu iz Ločice pri Vranskem; 18 x 10 mm. Najdba in zbirka Vilija Podgorška. Foto: Miha Jeršek

drugi organizmi, ki so se ujeli v lepljivo smolo, ko je še mezela iz živega drevesa. Priljubljen je tudi, ker je na dotik topel.

Ostanke fosilne smole – retinit so pri nas prvič našli na odkopu rjavega premoga Pijavci pri Rogaški Slatini. Po nahajališču so ta različek še v začetku prejšnjega stoletja imenovali **pijavcit** ali tudi **piaucit**, vendar se ime v svetovni strokovni literaturi ni ohranilo. Našli so ga tudi v rjavem premogu v zdaj že zaprtih premogovnikih Laško in Kočevje, kjer je bil razmeroma pogost. Nekdanji dnevni kop premogovnika Kočevje je zdaj Kočevsko jezero, zato nahajališča niso več dostopna. Nekaj primerkov pijavcita hranijo v zbirki Oddelka za geologijo na Naravoslovnotehniški fakulteti. V njem je 6–15 % kisika, značilno je, da je brez jantarjeve kisline, najdemo pa ga v šotah in lignitih. Jantarjeva kislina je namreč kristaljena dikarboksilna kislina, sestavni del drevesnih skorij, ki je v vseh jantarnih različkih fosilnih smol. Poleg barve je to tudi osnovna razlika med pijavcitom in jantarem.

V letih 1996 in 1997 so preko Celjske kotline gradili avtocesto. To območje je pretežno ravninsko. Obrobne dele prekrivajo predvsem pliokvartarni zaglinjeni prodi, srednje dele pa postglacialni rečni nanosi, zato na trasi nismo pričakovali posebno zanimivih najdb mineralov in fosilov in smo gradbena dela spremljali le občasno. Ko pa so v bližini Čepelj, danes – gledano iz ljubljanske smeri – le nekaj kilometrov pred cestninsko postajo Vransko, v cestnem useku ob vznožju pobočja, ki se dviguje proti jugu, odstranili pobočno preperino, so odkrili bogato nahajališče miocenskih fosilov, med katerimi so najbolj zanimivi številni ostanki fosilnih rib. Nekateri rastlinski fosilni ostanki, najpogosteje pa polži, so nadomeščeni z drobnozrnatim **piritom**.

Na enem od prelomljenih kosov laporovca smo našli tudi nenavaden rumenorjavo obarvan fragment. Preprosto preverjanje s segreto jekleno šivanko je pokazalo, da je to **jantar**. Skupek je dolg 18 mm in širok približno 10 mm. Na robovih rumenkastorjavo preseva. Nahajališče smo zaradi zanimivih najdb obiskali še večkrat, vendar kljub pozornemu iskanju novih kosov jantarja nismo našli. Kaže, da gre za osamljeni primerek, naključno naplavljen dlje od obale. Zelo verjetno pa je, da bi ob bolj natančnem spremljanju gradbenih del ne bil več osamljen.

Literaturni vir:

TUČAN, F., 1957: *Specialna mineralogija* (pijavcit, str. 539). Školska knjiga Zagreb, Zagreb.

Pijavcit iz Pijavce pri Rogaški Slatini. Zbirka Oddelka za geologijo Naravoslovnotehniške fakultete Univerze v Ljubljani; 7 x 5 cm. Foto: Miha Jeršek